

המערכה היא התחלה של המפלה, שכן היא מכניסה בהלה ורוח של תבוסנות בקרב הלוחמים, וזה גורם לכשלונות במערכה,

שנאמר "נס ישראל לפני פלשתים וגם מגפה גדולה היתה בעם" (שמואל א' ד, יז) שתחילה "נס ישראל" ואחר כך "מגפה גדולה היתה בעם",

ולחלן במקום אחר הוא [הכתוב] אומר "וינוסו [אנשי] ישראל מפני פלשתים ויפלו חללים" וגו' (שם לא, א) בתחילה "וינוסו" ואחר כך "ויפלו",

לפיכך ממנים זקיפים גבורי חיל, אשר ישמרו על המשמעת בצבא, ויחזקו את רוח הלוחמים על ידי אומץ רוחם ושלמות הנהגתם⁽¹³⁾.

וכל הפרשה הזאת: שיש החוזרים מן המערכה ועוסקים בהספקת מזון ובתיקון דרכים וכדומה, ויש שאינם זזים ממקומם, במה דברים אמורים דווקא במלחמות הרשות שנלחמים כדי להרחיב גבול ישראל ולקחת מס העמים, או מלך שנלחם כדי להרבות בגדולתו ולהוסיף כבוד לשמו,

אבל במלחמות מצוה כגון כיבוש הארץ בימי יהושע או מלחמת עמלק, הכל יוצאין

או בת ישראל שנישאה לממזר ולנתין, הרי הוא בכלל "הירא ורך הלבב" שחוזר לביתו, אבל משום עבירות שמדברי סופרים אינו חוזר.

"והיה ככלות השוטרים לדבר אל העם ופקדו שרי צבאות בראש העם"

וכמו כן פקדו שרי צבאות בעקיבו של עם — בסוף המחנה, שלא יברחו האחרונים,

ששני קצות העם נקראים "ראש",

וכיצד פקדו שרי הצבאות?

היו מעמידין זקיפין [בני אדם גבורים ולוחמים] לפניהם, לזקוף את הנופלים ולחזקם בדברים: שובו אל המלחמה ולא תנוסו⁽¹⁰⁾,

וזקיפין אחרים מעמידים מאחוריהם, וכשילין [כמין קרדומות] של ברזל בידיהן כדי לשמור על החיילים שלא ינוסו,

וכל המבקש לחזור מן המערכה, גורם לכל המחנה שיפול על ידו⁽¹¹⁾, לכן הרשות בידו של הזקיף לקפח את שוקיו⁽¹²⁾.

ב-תמ כיון שתחילת ניסה נפילה — שהבריחה מן

12. במרומי שדה מבואר, שהמבקש לחזור נקרא רודף, ואף על פי שאינו עושה בזדון, אלא שירא ובורח, מכל מקום דין רודף עליו.

13. כתב המאירי וז"ל: "וכל אחד נשען על קונו, ואם חס ושלום מבהיל עצמו, ומסבב אימה ויראה בלבו, עובר בלא תעשה, שנאמר: "אל תיראו" וכו', ומתוך כך ישים נפשו בכפו, ולא

אם אמר שחטא, אינו צריך להביא ראיה בעדים, שרוב החטאים אינם בעדים, ומה יעשה אדם שחטא בינו לבין עצמו ואין לו עדים בדבר, אבל צריך להודיע לכהן המשותח מלחמה את חטאו כדי שלא יחזור מרבית העם, שיאמרו חטא בידי.

10. רש"י עה"ת דברים כ, ט

11. מאירי

למערכה⁽¹⁴⁾, אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה.

אמר רבי יהודה: במה דברים אמורים שיש חוזרים מן המערכה ויש שאינם יוצאים כלל למלחמה,

במלחמות מצוה שישראל עושין כדי שלא יתגברו עליהם, שגם זה נקרא מלחמת מצוה לרבי יהודה, וגם עליה מותר לבטל המצוות, מחמת שהעוסק במצוה פטור מן המצוה, ואילו לתנא קמא אינו עוסק במצוה וחייב בכל המצוות.

אבל במלחמות חובה דהיינו שבעה עמים ועמלק, הכל יוצאין אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה⁽¹⁵⁾,

ומבואר בגמרא שכל מחלוקתם של תנא קמא ורבי יהודה הוא רק אם מותר לבטל המצוות כדי שלא יבואו האויבים, שתנא

קמא קורא לזה רשות, ורבי יהודה קורא לזה חובה:

גמרא:

מאי איכא [איזה הבדל יש] בין שיטת רבי יוסי לשיטת רבי יוסי הגלילי? שלכאורה הם מסכימים לאותו דבר, ש"ירא ורך הלבב" הוא עובר עבירה.

ומתצינן: איכא בינייהו, לגבי עבירה דרבנן מדברי סופרים, שלדעת רבי יוסי הגלילי חוזר, ולדעת רבי יוסי אינו חוזר אלא על עבירה מן התורה, כגון האיסור לכהן גדול להנשא לאלמנה.

כמאן אזלא [כמו איזה שיטה נאמרה] הא דתניא: אפילו אם שח [דיבר], בין הנחת תפילה של יד לתפילה של ראש⁽¹⁶⁾ ולא חזר לברך שוב על התפילין של ראש — עבירה

יזכור ביתו ואשתו ובניו וממונו, אלא ימחה זכרם מלבו, ולא יחשוב בשום דבר אלא למלחמה".

14. מפשטות לשון המשנה משמע שבמלחמת מצוה הכל יצאו למלחמה אפילו עובדי עבירות. אבל יעויין במנחה חריבה שכתב דמסתבר לו שלרבי יוסי ורבי יוסי הגלילי שחוזר משום עבירות שבידו, כל שכן שחוזר במלחמת מצוה שלא יגרום לנו בחטאו, וכענין דאיתא במדרש פרשת נשא שהזהיר משה אותם שבשעה שיצאו למלחמה יזהרו שלא יהיה בהם ניאוף עיי"ש.

15. הרדב"ז על הרמב"ם (פ"ז מהלכות מלכים ה"ד) הקשה מדוע כלה יוצאת מחופתה, והרי אין דרך הנשים לעשות מלחמה, שכתוב "כל כבודה בת מלך פנימה".

ותירץ, שהכוונה, שכיון שחתן יוצא מחדרו, ממילא כלה יוצאת מחופתה, שאינה נוהגת ימי חופה, והוסיף, שאפשר שבמלחמת מצוה היו הנשים מספקות מים ומזון לבעליהן. וכן כתב הרש"ש.

אבל במנחת חינוך (מצוה תר"ג) משמע שהבין את משנתו כפשוטו, שנשים הולכות למלחמה.

16. בשו"ע (או"ח סי' נ"ד סעיף ג') כתב המחבר: המספר בין ישתבח ליוצר, עבירה היא בידו וחוזר עליה מעורכי המלחמה.

ועיין בקרן אורה בסוגיין שהקשה, דהא לא קיימא לן הכי, אלא כרבי עקיבא שאינו חוזר כלל משום עבירה.

ועיין במשנה ברורה שם שהביא בשם האליהו רבה שהמטה משה כתב לפרש את דברי

היא בידו וחוזר עליה מעורכי המלחמה⁽¹⁷⁾.

אומרת הגמרא, לא!

כמאן [כשיטת מי]

בהא [בזה] אפילו רבי יוסי הגלילי מודה שחוזר⁽¹⁸⁾,

ומבארנין: כשיטת רבי יוסי הגלילי שסובר שאף על עבירה קלה חוזר.

משום דכתיב "ולא ימם את לבב אחיו כלבבו" (דברים כ, ח) שאדם שהכל רואים בו שהוא מפחד מאוד, הוא משפיע על אחרים, וגורם להם גם כן לפחד,

מאן תנא להא דתנו רבנן:

שמע קול קרנות [חצוצרות] והרתיע [ורעד מפחד].

אם כן רבי יוסי הגלילי אינו חולק על רבי עקיבא, באדם שמפחד מחמת המלחמה, שחוזר. אלא שמוסיף עליו, שגם הירא מעבירות שבידו חוזר:

או שמע הנפת תריסין [הקשת מגינים] והרתיע,

שנינו במשנה: והיה ככלות השוטרים כו' שתחילת ניסה נפילה:

או שמע צחצוח חרבות, ומחמת פחד — מים [מי רגלים] שותתין לו על ברכיו,

דינו שחוזר מעורכי המלחמה.

ומתמהינן על הלשון: האו [זה הלשון] "מפני שתחילת ניסה נפילה", שמשמעותו שתחילת הניסה, היא הנפילה,

כמאן — כשיטת מי נאמרה ברייתא זו,

שלכאורה היה צריך לומר להיפך: "מפני שתחילת נפילה ניסה" מבני ליה, שתחילת הנפילה היא מחמת הניסה,

לימא [אולי נאמר] שלפי שיטת רבי עקיבא היא נאמרה, שמפרש את "הירא ורך הלבב" כמשמעו, ולא נאמרה לפי שיטת רבי יוסי הגלילי שמפרש את "הירא ורך הלבב" על עבירות שבידו?

וברא"ש במנחות (הלכות תפילין סי' ט"ו) כתב, שאין להפסיק אף ליהא שמייה רבה ולקדושה ולאמן, והביא שבהלכות תפילין עתיקתא כתב: סח בין תפילין של יד לתפילין של ראש, אם סח שיחת חולין חוזר עליה מעורכי המלחמה, ואם בקדושה ויהא שמייה רבה סח, אין חוזר עליה מעורכי המלחמה אלא חוזר ומברך על של ראש שתים, וביאר הרא"ש דנהי דאין העבירה גדולה כל כך בשביל שיחזור עליה מעורכי המלחמה, אבל יש בזה איסור שגורם לברך ברכה שאינה צריכה.

המחבר, שהקליפות מבטלים לעלות התפילה, ועל ידי פסוקי דזמרה מכריחים אותם, וכששח חוזרים אותם גדודים שהם מעריכים מלחמה בינינו, עיי"ש. ואולי משום קושית הקרן אורה פירש כן שלא לפי פשוטו.

17. האור זרוע בהלכות תפילין (סי' תקפ"ב) הביא בשם תשובת הגאונים: סח בין תפילה לתפילה עבירה היא בידו וחוזר עליה מעורכי המלחמה, ואם הפסיק בשביל לענות יהא שמייה רבה או לקדושה אינו חוזר עליה מעורכי המלחמה, אלא חייב לברך ברכה שניה על של ראש.

18. הכסף משנה (פ"ז מהלכות מלכים הט"ו)

יהודה מלחמת רשות היא, ואין הכל יוצאים בה.

כי פליגי [במה נחלקן]?

במלחמה שנלחמים ישראל כנגד אויב, בשביל למעוטי [להחליש] את העובדי כוכבים, ולא לית עליהו [כדי שלא ילחמו בישראל], ושלא יתנפלו על ארצם, שיראים שמא יבואו עליהם, או שנודע להם שהאויבים מכינים עצמם לכך.

ואף בזו כולם סוברים שאין הכל יוצאים, אלא שמר — רבי יהודה, קרי לה מלחמת מצוה, ומר — וחכמים, קרי לה מלחמת רשות,

ונפקא מינה: לענין העוסק במצוה שפטור מן המצוה

שרבי יהודה קורא לה מלחמת מצוה שהעוסק בה פטור ממצוה אחרת הבאה לידו, וחכמים קוראים לה מלחמת הרשות, שהעוסק בה אינו רשאי להתבטל מן המצוה הבאה לידו⁽¹⁹⁾.

הדרן עלך פרק משוח מלחמה

המצוה. ואין ליישב על פי מה דאיתא ברמב"ם (פ"ג מהלכות מלכים ה"ט) שהמבטל גזרת מלך בשביל שנתעסק במצות אפילו במצוה קלה הרי זה פטור דברי הרב ודברי העבד דברי הרב קודמין, דהיינו דוקא בשכבר התחיל המצוה האחרת אבל כאן הוא להיפך שהוא כבר עוסק בקיום מצות המלך, והיה צריך להיות פטור מטעם עוסק במצוה פטור מן המצוה.

וכתב לתרץ בדוחק שאין הכי נמי אנשי הצבא גם במלחמת הרשות פטורים משאר מצות, והא דאמרינן נפקא מינא לעוסק במצוה היינו שהמלך גופא אינו פטור ממצוות אחרות, וצ"ע.

אלא אימא [אכן, אמורן], מפני שתחילת נפילה ניסה, וזו כוונת המשנה:

שנינו במשנה: **במה דברים אמורים במלחמות הרשות כו':**

אמר רבי יוחנן: מלחמת רשות דרבנן, כלומר, מה שחכמים קוראים "מלחמת הרשות" זו היא מלחמת מצוה לפי דברי רבי יהודה,

ומלחמת מצוה דרבנן — ומה שחכמים קוראים "מלחמת מצוה" זו היא מלחמת חובה לפי דברי רבי יהודה,

ומוסיף רבא לפרש: **אמר רבא:** בעיקר הדברים אין הבדל בין רבי יהודה לחכמים,

שמלחמות יהושע שהיו לכבש — דברי הכל חובה ועל כולם לצאת למלחמה

ומלחמות בית דוד שהיו לרווחה שנלחם בארם צובה להוסיפה על ארץ ישראל, ובשאר סביבותיה להעלות לו מנחה ומס עובד, דברי הכל רשות ואף לדעת רבי

כתב שרבי יוסי הגלילי מודה לכל דברי רבי עקיבא. אבל הלחם משנה חולק ואומר, שמלשון הגמרא "בהא" משמע שרק כשמפחד פחד גדול מודה רבי יוסי הגלילי לרבי עקיבא, אבל כשאינו מפחד כל כך אלא שהוא רך הלב, חולק על רבי עקיבא. ובליקוטי הלכות להחפץ חיים פסק כהלחם משנה.

19. התורת קנאות העיר, שהרי המלך היה מצוה שילכו למלחמת הרשות, וכשומע למלך מקיים מצות עשה של "שום תשים עליך מלך", ולמה לא אמרינן בזה שהעוסק במצוה פטור מן

פרק עגלה ערופה

מתניתין:

סביבותיו לדעת מי הקרובה ביותר.

רבי יהודה אומר, המשה דיינים היו יוצאים, ולמד רבי יהודה שצריכים חמשה דיינים למדידת מרחק הערים, ממה שנאמר "זקניך" ומיעוט רבים שנים, וכן "ושופטיך" משמע עוד שנים, וכיון שקיימא לן שלעולם אין עושין בית דין שקול, שיכול להחלק שוה בשוה, ולא יוכלו להכריע הדין לפי הרוב, לכן מוסיפין עליהן עוד דין אחד, ונמצאו חמשה דיינים היוצאים למדוד את מרחק הערים מהחלל.

נמצא החלל טמון בגל של אבנים, (3) או תלוי באילן, או צף על פני המים לא היו עורפין עגלה לכפר על הדם, שנאמר כי

שנינו בריש פרק שביעי, שפרשת עגלה ערופה נאמרת בלשון הקדש, ובמשנה [לקמן מ"ה ב'] מפורט סדר הבאת עגלה ערופה, שזקני העיר אומרים דינו לא שפכו את הדם הזה, (1) והכהנים אומרים כפר לעמך ישראל וגו'.

והמקור שצריך לאומרה בלשון הקדש, שנאמר, כי ימצא חלל בארמה ויצאו זקניך ושופטיך [ובגמרא מבואר שבפרשה זו למדו מגזירה שוה שמדובר בלשון הקדש].

שלשה דיינים מבית דין הגדול שבירושלים (2) היו יוצאין והולכים למקום שנמצא בו החלל, ומודדים ממנו לערים

וכתבו בקרית ספר ובבבא שבע שטעמם מפני שדין עגלה ערופה כדיני נפשות. ולכן כתב הרמב"ם שאין מודדין אלא לעיר שיש בה בית דין של כ"ג, שדיני עגלה ערופה כדיני נפשות, ועיין לקמן בהערות על הגמרא.

3. כך פירש רש"י ודייק הגר"ש אלישיב שאילו נמצא טמון בגל של עפר נקרא שנמצא באדמה, והיו עורפין. ובנחל איתן [ג' ג' ב'] דחה, שהרי רש"י פירש בסמוך שממעטינן מדכתיב בשכחה על פני השדה, ולא בתוך השדה. ואפילו למאן דאמר שעורפין על טמון היינו דוקא בגל אבנים, אבל בגל עפר יש להסתפק שמה קברוהו כדרך קבורה, ופשיטא שלא עורפין. ובמאירי פירש, שמצאוהו טמון בארץ או בגל של אבנים. ועיין במנחה חריבה שהאריך בזה.

1. רש"י והרמב"ם כתבו שבין הזקנים ובין הכהנים יאמרו בלשון הקדש, ואף שהילפותא בגמרא נאמרה על "וענו ואמרו" האמור רק בזקנים, למדו הראשונים מסתימת לשון המשנה בפרק שביעי, שכל הפרשה נאמרת בלשון הקדש. [ועי' נחל איתן ט"ו ד' א', ובהערות בסוף הספר הוסיף, שבכהנים לא נאמר "ואמרו", ומשמע שאמירה אחת לזקנים וכהנים, שכלם צריכים לומר בלשון הקדש].

2. בתוספתא שנינו בית דין הגדול שבלשכת הגזית, ובמנחת חינוך [תק"ל] כתב שלשון התוספתא לאו בדוקא, שאפילו ישבו בשאר מקומות בירושלים שולחין למדוד ולערוף. אך דעת החינוך [תקל"א] שדין עגלה ערופה נהג רק כשנסהדרין יושבת במקומה בלשכת הגזית, וכן משמע ברמב"ם [פ"ט מרוצח ה"ד].

לחלל, והיא מביאה את העגלה ערופה.

גמרא:

והוינן כמה ששנינו שהמקור שפרשת עגלה ערופה נאמרת בלשון הקדש, הוא מהכתוב כי ימצא חלל וגו', שלכאורה תמוה מאי קאמר, איך למד התנא מפסוק זה לאומרה בלשון הקדש.

ומבארין, אמר רבי אבהו, הכי קאמר, שבהמשך פרשה זו שמתחלת בפסוק כי ימצא חלל, נאמר, וענו ואמרנו זקני העיר ההיא, ידינו לא שפכו את הדם הזה, ולהלן הוא אומר וענו הלויים ואמרנו וגו' את הברכות והקלות בהר גריזים והר עיבל, ולומדים בגזירה שוה "וענו-וענו" מה ענייה האמורה להלן בלויים, היו צריכים לאמרה בלשון הקדש [כדדרשין לעיל ל"ג א'], אף

ימצא חלל באדמה, ודרשין שהפרשה נאמרה רק כשנמצא באדמה, ולא כשנמצא טמון בגל, וממה שכתוב שנמצא נופל, דרשין ולא תלוי באילן, (4) ומהכתוב בשדה, דרשין ולא צף על פני המים.

נמצא סמוך לספר, קרוב לגבול של ארץ הגויים, או קרוב לעיר שרובה (5) עובדי כוכבים, ובגמרא מבואר שבאזורים אלו נחשב המציא עצמו למיתה. או שנמצא קרוב לעיר שאין בה בית דין, לא היו [עורפין] (6) [מודדין] שלא ניתן לקיים בה את הכתוב ויצאו זקני העיר ההיא.

ולכן, אין מודדין אלא לעיר שיש בה בית דין, ומניחים את העיר שאין בה בית דין, ומודדים לשאר הערים סביבותיה שיש בהם בית דין, לדעת מי מהן הקרובה ביותר

אחד בעיר אין עורפין, דישראל אינם רוצחים ומסתמא הגוי הרגו, ותמוה לומר כן, שהרי לא שייך להחשיבו כממציא עצמו למיתה.

6. כך גרס הב"ח, וגירסת "לא היו עורפין", אפשר להעמידה באופן שלא היו סביבות החלל עוד ערים שיש בהם בי"ד, אלא יושבת בין ההרים, שבאופן זה כתבו תוס' במכות [י' ב'] שנחלקו אמוראים אם מודדין לעיר שאין בה בי"ד, או שלא מודדין ולא עורפין.

ולגבי הנמצא סמוך לספר או לעיר שרובה גויים, לכאורה פשיטא שאין עורפין, אך בתוספתא כאן גרסי' אין מודדין אליה אלא לעיר אחרת, ותמוה, שהרי אין עורפין כי המציא עצמו למיתה ולשם מה ימדדו, ובנחל איתן [י' ג' ח'] דן ליישב לפי שיטת תוס' רי"ד [ב"ב כ"ג] שאם רוב העיירות סביב של ישראל מודדין אליהן, והיינו אף שעירת הגויים קרובה יותר.

4. בדבר אברהם [ח"א ו'] דן בנופל ואינו תלוי באילן, אם המיעוט מפני שאינו מגיע לארץ או מפני שהוא עומד ולא נופל, ונפקא מינה מאידך לעומד על הארץ, והוכיח שהמיעוט על עומד ולא על תלוי, שהרי בגמרא מבואר שצף על אבן אין עורפין עליו, ואם כן אין צורך למעט תלוי, והביא כסף משנה שנקט שדוקא צף במים, ויש לדחות שבא למעט שאין צף על חפץ, ולא התלוי באויר.

ובנחל איתן הוכיח עוד שהמיעוט על עומד, שכן מיעטו לענין מלקות, והפילו השופט – ולא עומד. וכן הסיק הרש"ש. ועיין במאירי בשם הירושלמי וביאור דבריו בנחל איתן [ג' ד' ב'].

5. כן גירסת רש"י, ותוס' [בסנהדרין פ"ו] ולדבריהם במחצה ישראל ומחצה גויים עורפין. אך הרמב"ם ומאירי גרסו עיר שיש בה גויים, ודייק המנחת חנוך מדבריהם שאפילו יש גוי

כאן הכהנים וזקני העיר אומרים דבריהם
בלשון הקדש.⁽⁷⁾

ואין כוונת התנא ללמוד מהפסוק שהביא, אלא שממשיך עוד בענין עגלה ערופה, ובא לפרט וסדר עגלה ערופה כיצד, כמו שנאמר כי ימצא חלל בשדה, ויצאו זקניו ושופטיו, ללמדנו ש"שלשה מבית דין הגדול שבירושלים היו יוצאים" וכל מה ששנינו בהמשך.

שנינו במשנה, רבי יהודה אומר המשנה וכו'.

תנו רבנן, ויצאו זקניו ושופטיו, ודרשינן "זקניו" משמעותו לפחות שנים⁽⁸⁾ וכן "שופטיו" עוד שנים, ואין בית דין שקול, לפיכך מוסיפין עליהן עוד אחד, הרי כאן חמשה, דברי רבי יהודה, רבי שמעון אומר, שדרשינן רק "זקניו" דהיינו שנים, ואין בית דין שקול, ולכן מוסיפין עליהן עוד אחד, הרי כאן שלשה.

ומקשינן ורבי שמעון, למה לא ידרוש שצריך חמשה דיינים למדידה, והא כתיב גם "ושופטיו", ומשמע עוד שנים, ומתרצינן שהוא מיבעי ליה לרבי שמעון לדרוש שיצאו

שלשה מיוחדין שבשופטיו דהיינו דיינים מבית דין הגדול שבלשכת הגזית.⁽⁹⁾

ומקשינן מאידך, ורבי יהודה מהיכן ילמד שיהיו הדיינים מלשכת הגזית, ומבארינן שדרש ממה שהיה אפשר לומר "זקניו" ונאמר "זקניו" ומכך נפקא ליה שיהיו השלשה מיוחדין שבשופטיו.

ומבארינן מאידך ורבי שמעון שלא דרש מהיתור שבתבת זקניו, סבר שאי אפשר לכותב "זקניו", כיון דאי כתב רחמנא "זקניו" הוה אמינא אפילו זקני השוק, ואין צורך בדיינים מהסנהדרין, ולשם כך כתב רחמנא זקניו, ואי כתב רחמנא רק זקניו, הוה אמינא שדי שיצאו דיינים אפילו מסנהדרין קטנה של עשרים ושלשה, והיא קיימת בכל עיר, ולכן כתב רחמנא "ושופטיו" ללמדנו שיהיו מיוחדין שבשופטיו, שהם בסנהדרין גדולה, ואי אפשר ללמוד מכאן להוסיף עוד שני דיינים שיצאו למדוד.

ומבארינן מאידך, ורבי יהודה שלמד מ"זקניו" למיוחדים שבשופטיו, לא הוצרך ללימוד את גוף הדין שלא יהיו מזקני השוק, כיון שהוא גמר גזירה שוה "זקנייזקניו",

והחזון איש בזה.

8. בתרגום יונתן תרגם ויפקון תריין מן חכמין ותלתי מן דיינין, ומסתבר שנקט שלשה בשופטיו ולא בחכמין, כיון שאחר שהוסיפו שופטים נעשה בית דין שקול ואז מוסיפין אחד מהם, וגם משום שנאמר בסוף הפסוק.

9. בחידושי הגר"ח [בענין קידוש החדש] תמה מה ענין חמשה מיוחדים מסנהדרין, והרי אין

7. בנחל איתן [ט"ו ב' ז'] וכן בהערות הגר"ש אלישיב נקטו שכיון שילפינן מהלויים, הרי שגם צריך לומר בקול רם, וכמו שאמרו לעיל ל"ב ב' שכל מקום שנאמר עניה, היינו בקול רם, וכמקרא ביכורים וברכת כהנים, שכתבו תוס' לעיל ל"ח א' שנאמר בקול רם מפני שנלמדים מברכת הלויים ונפקא מינה להוציא אחר בקריאת הפרשה. שדנו רבותינו אם שייך להוציא אחר ידי חובתו לומר בקול רם, ועיין בקהילות יעקב [ברכות י"א] שהביא דעות בית הלוי

למניינא להוסיף עוד שני דינים שיצאו למדוד.

ומבארין מאידך, ורבי שמעון שלא דרש כן להוסיף שנים, טעמו, מפני שיתור וי"ו, לא מח-א משמע ליה, שבא להשמיענו לדרוש ולהוסיף.

ומקשינן, אלא מעתה, שלכולי עלמא דורשים מזקנין ושופטיך, נדרוש גם "ויצאו" להשמיענו עוד שנים, וכן (11) "ומדדו" להוסיף עוד שנים, ואם כן לרבי יהודה הרי כאן תשעה, לרבי שמעון הרי כאן שבעה.

ומתריצין, החוץ תיבות "ויצאו" "ומדדו" מיבעי ליה לכרתניא, ויצאו, הן הדיינים מהסנהדרין, (12) ולא שלוחיהן, (13) ומדדו,

מזקני העדה האמורים בפר העלם דבר של צבור, מה להלן בפר העלם דבר, מדובר במיוחדין שבעדה, אף כאן יוצאים זקני בית דין המיוחדין שבעדה.

ומקשינן, אי גמר רבי יהודה לדיני עגלה ערופה מפר העלם דבר, לגמרה לכולה מילתא מהתם ואף את מנין חמשה דיינים היוצאים למדוד, יכול ללמוד מפרשת פר העלם דבר, שממנה הוכיח רבי יהודה [בסנהדרין ג' ב'] שצריך חמשה דיינים בבית דין, ואם כן "זקניך" ו"שופטיך" למה לי.

ומסקינן, שבאמת למד רבי יהודה למיוחדים שבשופטיך מגזירה שוה, אלא דרש מ"שופטיך" לשנים דיינים כמו רבי שמעון, (10) ואת הוי"ו שבתבת ושופטיך דרש

עזרא ובחזקוני שביארו זקניך אלו זקני ערים הסמוכות. ובנחל איתן [ה' א' ג'] ביאר כל לשונות הראשונים. עיי"ש.

11. ביאר הקרן אורה שגם תיבה זו מיותרת, שהרי היינו יודעים שצריך למדוד, ממה שכתוב והיה העיר הקרובה, וכיצד נדע מי הקרובה בלא מדידה. ובספר תורת הקנאות דן בדרשא זו, אולם בפשטות דרשינן מו' דויצאו ומו' דומדדו.

12. במנחת חינוך [מצוה תק"ל] חידש שרק לצאת למקום החלל צריכים לצאת הדיינים עצמם, אך למדידה יכולים לשלוח שליחים למדוד. ומקורו בסוגיין שדרשינן "ויצאו" ולא שלוחיהם, אך "ומדדו" דרשינן לענין אחר, ומשמע שעל המדידה לא התמעטו שלוחים. ולדבריו פשוט שאין זו מצוה שבגופו [ועיין בהערה הבאה]. אך ברש"י וברמב"ם משמע שהדיינים עצמם יוצאים ומודדים וכן מפורש במאירי כאן ובסנהדרין.

13. במנחת חריבה הקשה למה צריך פסוק למעט שליחות והרי זו מצוה שבגופו שאינה

מעלה לסנהדרין אלא כשהיא בשבעים ואחד דיינים, ומה לי מהיכן יצאו חמשה אלו. והוכיח מכאן שאין דיני הסנהדרין נוגעים רק להלכות בית דין והוראות ההלכות, אלא נוסף חלות מינוי דין בסנהדרין על כל אחד מע"א זקנים שהתמנו בה, ומה שה"מקום גורם" הוא רק לענין דיני בית הדין, אך המעלה שבגברא קיימת אף מחוץ לבית דין, ולכן צריך דוקא חמשה מסנהדרין, שהם מיוחדין שבשופטיך, והרדב"ז [פ"ה מסנהדרין ה"ה] ביאר שצריכים שיצאו חמשה המיוחדין והגדולים שבסנהדרין, אך דין זה נוהג רק בעריפת העגלה, ואילו למדידתה צריך להוציא את כל הסנהדרין, ויבואר להלן.

10. מכאן תמהו האחרונים על רש"י בחומש, שפירש זקניך, מיוחדים שבזקניך, אלו סנהדרי גדולה, ומסוגיין מבואר שלכולי עלמא ילפינן משופטיך ולא מזקניך. ובדינא דחיי [מ"ע ע"ח] תירץ שרש"י סובר כר' אליעזר בן יעקב בסמוך, שלמד משופטיך למלך, וזקניך לסנהדרין. אך תמה שרש"י לא הזכיר שצריך מלך, ועיין באבן